

ŽEBLJARSKA TERMINOLOGIJA MED NAREČJEM IN KNJIŽNIM JEZIKOM

V članku je predstavljena žebljarska terminologija, kot se je pod močnim vplivom nemške tehnologije in večinoma romanskega trga v zadnjih stoletjih razvijala v govoru Krope na Gorenjskem. Socialnozvrstna in medjezikovna terminološka prehajanja so prikazana v luči razmerja med domačim in prevzetim strokovnim izrazjem, posebna pozornost je posvečena besedotvornim načinom oblikovanja terminov. Analizirano je tako žargonsko, tj. neknjižno strokovno žebljarsko izrazje, zapisano v različnih zgodovinskih člankih iz prve polovice 20. stoletja, kot tudi uradna poimenovanja različnih vrst žebeljev iz kroparskih prodajnih katalogov (večinoma iz 19. in začetka 20. stoletja) – oboje pa je primerjano z narečnim žebljarskim izrazjem, zbranim konec 20. stoletja med nekdanjimi kroparskimi kovači/žebjarji.

kroparski govor, žebjarstvo, terminologija, dialektologija

The paper presents the terminology from nail-making which under the strong influence of German technology and a primarily Romance-language market developed over past centuries in the local speech of Kropa in Gorenjska. The transfer of terminology between social varieties and languages is shown in the light of domestic and borrowed technical expressions, while particular attention is paid to the word-formational characteristics of the terms. The nail-making jargon, i.e. non-standard technical expressions, that appeared in various historical texts from the first half of the 20th century is analysed, as well as the official nomenclature for various kinds of nails appearing in Kropa sales catalogues (mainly from the 19th and early 20th centuries); both are compared with dialect terms collected at the end of the 20th century among former Kropa blacksmiths and nail-makers.

the local speech of Kropa, nail-making, terminology, dialectology

1 Uvod

V slovenskem knjižnem jeziku se »tanek, navadno valjast predmet za pritrdjevanje, ki je na enem koncu glavičasto razširjen«, imenuje *žebelj*. Ta leksem je v tem pomenu znan tudi v večini slovenskih narečij,¹ zelo razširjen je tudi leksem *cvek*,² leksem *čavelj* pa je znan predvsem v obrobni slovenskih govorih na stiku s hrva-

¹ Leksem *žebelj* se v tem pomenu rabi v gorenjskem, koroških, rovtarskih in štajerskih narečjih, v rezijanskem narečju in ponekod v vzhodnodolenjskem govoru.

² Leksem *cvek* je v SSKJ označen z označevalnikom pogovorno, sicer pa se rabi v primorskih, dolenskih in panonskih narečjih.

škim jezikom.³ V slovenskih narečjih oziroma govorih, ki so točke v mreži *Slovenskega lingvističnega atlasa*, je znanih tudi zelo veliko izrazov za različne vrste žebeljev, in sicer ne le v krajih, kjer so se prebivalci stoletja poklicno ukvarjali z žebeljarstvom (npr. v Kropi, Kamni Gorici, Železnikih), ampak tudi drugje, kar gotovo na nek način priča o pomembnem mestu tega majhnega predmeta v vsakodnevnom življenju. Različne vrste žebelji – od železnih do lesenih in od ročno kovanih do industrijsko izdelanih – so bili (in so še vedno) v rabi v čevljarstvu, tesarstvu, kolarstvu, podkovskem kovaštvu, gradbeništvu itd., to pa se odraža tudi v raznolikosti poimenovanj zanje.⁴

V tem prispevku je predstavljen razvoj žebeljarske terminologije, kot se je od 18. do 20. stoletja razvijala v enem od najpomembnejših slovenskih železarskih središč, v Kropi na Gorenjskem. Zgodovina tega kraja je namreč tesno povezana prav s kovanjem in prodajo različnih vrst žebeljev, ki so več stoletij preživljali večino njegovih prebivalcev – predstavljena pa je v tamkajšnjem Kovaškem muzeju, kjer zbirajo in hranijo različne vire in strokovno literaturo o zgodovini tako kraja kot žebeljarstva. Med prvimi je o zgodovini železarstva v Kropi strokovno pisal Alfons Müllner leta 1909 v knjigi *Geschichte des Eisens in Krein, Görz und Istrien*, skoraj pol stoletja kasneje pa je o njej doslej najobširneje pisal Jože Gašperšič v knjigi *Vigenjc*, ki je v zbirki vodnikov Tehniškega muzeja Slovenije izšla leta 1956. V zadnjem stoletju so jo raziskovali in o njej pisali strokovnjaki različnih ved, ki so svoja spoznanja večinoma objavljali v različnih strokovnih publikacijah in krajših monografijah (zgodovinarji, etnologi, geografi in geologi, umetnostni zgodovinarji),⁵ pomemben vir za raziskovanje pa je tudi glasilo kroparske kovaške zadruga *Zadrugar* in po drugi svetovni vojni glasilo tovarne Plamen kot njenega naslednika; v zadnjih letih se s Kropo sistematično in z različnih strokovnih vidikov ukvarjajo avtorji člankov v glasilu kroparskega kovaškega muzeja *Vigenjc*.

Raziskovanje kroparskega kovaštva in žebeljarstva je zanimivo tudi z jezikoslovnega vidika, saj se v strokovnem izrazju kažejo zelo različni jezikovni vplivi, ki so posledica razvoja te stroke v kraju, ki je bil na nek način izrazito zaprt sam vase, a vendar hkrati tudi zelo močno povezan s svetom. O krajevnem govoru, ki mu pripada v tej razpravi prikazana strokovna terminologija, je bilo že veliko napisanega,⁶ manj pa je znanega o sami žebeljarski terminologiji⁷ ali njenem razvoju, kot je razviden iz razpoložljivih zgodovinskih virov. Jože Gašperšič v knjigi *Vigenjc* postavlja začetke kroparskega žebeljarstva – ročnega kovanja stavbnih in ladijskih ter čevljarških in podkovskih, kasneje pa še železniških žebeljev v vigenjcih – v

³ Leksem *čavelj* je znan v južnokostelskih govorih, v belokranjskem narečju, v nekaterih južnoposavskih, kozjanskih in osrednještajerskih govorih ter v haloškem narečju, v SSKJ pa je označen z označevalnikom starinsko.

⁴ O poimenovanjih za žebelje v slovenskih narečjih (po gradivu za SLA) glej Škofic 2003.

⁵ Doslej najnatančnejši popis objavljenega gradiva/literature o Kropi je za 4. številko *Vigenjca*, glasila Kovaškega muzeja v Kropi, pripravil Damjan Kunej v članku Bibliografija Kropo in Kamne Gorice.

⁶ O tem v bibliografiji avtorice prispevka J. Škofic, med drugim: disertacija *Glasoslovje, oblikoslovje in besedišče govora Kropo na Gorenjskem* in strokovna monografija *Govorica jih izdaja*.

sredino 15. stoletja, najmočneje pa se je razvijalo med 16. in 18. stoletjem, nato pa je sredi 19. stoletja močno opešalo, saj odmaknjeno od glavnih prometnih tokov, predvsem nove železnice, in vztrajajoče pri ročnem kovanju ni moglo več konkurirati strojni proizvodnji kot posledici industrijske revolucije, zlasti ker je v stoletjih izkoriščanja železove rude v okolici začelo primanjkovati tudi te. Zadnji kroparski žebjarji so se s to dejavnostjo preživljali še v prvi polovici 20. stoletja, v zadnjih desetletjih pa živi le še kot muzejski prikaz ročnega kovanja žebeljev v vigenjcu Vice v Kovaškem muzeju. Gašperšič ugotavlja, da so »[p]ri nastanku železarskega in kovaškega besedišča [...] sodelovali staro gozdno železarstvo, priseljenstvo s severa in trgovstvo z juga.« (Gašperšič 1956: 12.) Razvoj kroparskega žebjarstva je bil torej vezan na nemško in romansko tehnologijo ter romanski oziroma sredozemski trg – in je torej temeljil predvsem na tujem kapitalu in domači delovni sili. V takem sožitju domačega in tujega se je razvijala tudi železarska/žebljarska terminologija, v kateri je ob domačem, tj. slovenskem, tudi veliko prevzetega iz jezikov v stiku, zlasti iz nemščine in italijanščine. Gre tako za poimenovanja orodij, naprav in postopkov kot tudi samih izdelkov, tj. različnih vrst žebeljev. Zlasti tu so, kot kaže, vzporedno živela domača, tj. narečna žargonska poimenovanja, in uradna, tj. zapisana v različnih dokumentih in odvisna predvsem od vsakokratne tržne usmerjenosti proizvodnje.

V nadaljevanju bo analizirano tako žargonsko žebljarsko izrazje, ki sta ga v prvi polovici 20. stoletja zapisala A. Müllner in J. Gašperšič, kot tudi uradna poimenovanja različnih vrst žebeljev iz kroparskih prodajnih katalogov (večinoma prav tako iz 19. in začetka 20. stoletja) – oboje pa bo primerjano z narečnim žebljarskim izrazjem, zbranim konec 20. stoletja med nekdanjimi kroparskimi kovači/žebjarji. Zanimalo nas bo torej, kako je žebljarska terminologija nastajala, kaj vse je na to vplivalo in kako se je narečna terminologija razlikovala od knjižne slovenske oziroma tuje, zapisane v uradnih dokumentih. Socialnozvrstna in medjezikovna terminološka prehajanja bodo tako prikazana predvsem v luči razmerja med domačim in prevzetim strokovnim izrazjem, posebna pozornost pa bo posvečena tudi besedotvornim načinom oblikovanja terminov (prevajanje, kalkiranje, izvirno poimenovanje, citatno poimenovanje ipd.).

2 Poimenovanja za kroparske žebelje v zgodovinskih dokumentih

Med najstarejše pisne dokumente, ki so urejali železarstvo na Kranjskem, spada koroški fužinsko-rudarski red (*Hammer- Nagel- Schmied- und Drat-Ordnung in dem Herzogtum Kärnten*) iz leta 1759. V Kovaškem muzeju v Kropi med drugim

⁷ Ob že omenjenih Müllnerju in Gašperšiču je o izrazju, povezanem s kovanjem v žebljarskih delavnicah, pisala avtorica tega članka zlasti v članku Vigenjsko besedje v kroparskem govoru in v poglavju Žebelj v monografiji *Govorica jih izdaja*, in sicer predvsem kot o sodobni/živi narečni strokovni leksiki. O proizvodnji žebeljev v kroparski Zadrugi in njenem asortimentu je pisala tudi Saša Florjančič v članku Proizvodni program in prodaja izdelkov industrijske zadruga v Kropi v *Vigenjcu* leta 2004.

hranijo kopijo 59. in 60. strani tega dokumenta, v katerem so imenovane različne vrste žebeljev in določena njihova teža ter plačilo žebtljarjem: »Wie viel von jeden Sortiment 1000. Stuck Nägel im Gewicht halten, und dafür Arbeit-Lohn bezahlet werden solle.« Prav tu navedena poimenovanja potrjujejo dejstvo, da so v gorenjskih fužinah in kovačnicah (torej tudi v Kropi) v tem času izdelovali žebelje predvsem za sredozemski trg, saj so poimenovanja žebeljev v tem sicer nemško pisanem uradnem dokumentu italijanska. Žebelje za sredozemski trg (t. i. levantinski sortiment) so delili na *tratte* in *grosse*, oboji so bili enake teže za kos. *Tratti* so bili dolgi, tanki dvokrilni žebli za mehek les⁸ (ital. *tratto* 'potegnjen'), *grossi* pa krajši, debeli dvokrilni žebli za trd les (ital. *grosso* 'debel').⁹ Poleg osnovne velikosti obojih žebeljev, ki so tehtali 70 funtov 1000 kosov, so izdelovali še take, ki so tehtali manj (4. *Tratti* in 4. *Grossi* so tehtali 40 funtov 1000 kosov, 3. *Tratti* in 3. *Grossi* so tehtali 30 funtov 1000 kosov, 2. *Tratti* in 2. *Grossi* so tehtali 20 funtov 1000 kosov). Sinonimno ime *da trelzu 3/Dreier Nägel* so ti žebli obdržali še iz časov, ko so količino in težo žebeljev računali za 100 kosov. Najmanjši v tem sredozemskem sortimentu so bili *Canalli Tratti*, tj. žebli *tratti*, ki so tehtali 10 funtov 1000 kosov, in *Canalli Machatti*.

Poleg teh italijanskih imen za različne vrste žebeljev Gašperšič v *Vigenjcu* iz različnih zgodovinskih dokumentov navaja še druge: *sortite*, *canalline*, *scuffitte* (Kamna Gorica 1826), *mandoline*, *caputare*, *stroparuolle*, *da basto* (za sedla), *da cavallo*, *broche*, *cesseni*. Tudi Müllner v svoji knjigi o zgodovini železa na Kranjskem piše, da so v Kropi konec 19. stoletja izdelovali 127 vrst žebeljev različnih velikosti in tudi on navaja predvsem italijanska poimenovanja: *Ceseni*, *Canali*, *Brescionelli*, *Mandolini*, *Caputari*, *Cavalli lustrati*, *Terni*, *Quaterni*, *Stroparolli*, *Broche* (Müllner 1909: 279) in *Gondolini*, *Terni tratti*, *Terni curti*, *Mantuani* in *da Cavallo* (Müllner 1909: 280). Za nekaj vrst žebeljev pa ima Müllner zapisana tudi nemška imena, npr. *Laternnägel*, *Stukkaturnägel*, *Esselshufnägel*, *Hufnägel*, *Eishufnägel*, *Ochsennägel*, *Dromedari*, *Schuhnägel*, *Absatznägel*, *Schusterzwickel*, *Bürstennägel*, *Nieten*, *Schloßnägel*, *Rahmennägel*, *Tischlernägel*, *Turumblecknägel*, *Tischlerschraubnägel*, *Schiftklamen*, *Tuchschererspernadeln*, ne navaja pa slovenskih ustreznic, čeprav je v posebnem poglavju svoje monografije *Die Nomenclatur bei den Hammerwerken* popisal tudi tukajšnjo fužinarsko terminologijo.

Slovenska narečna/žargonska poimenovanja za nekatere vrste žebeljev iz omenjenega sredozemskega sortimenta pa navaja Gašperšič. Žebelje *3/4/70 Trattli/Grossi* so kroparski žebtljarji prevedli oziroma kalkirali v besedne zveze (žebli) *po tri*, *po štiri* in *po sedemdeset*, zanimivo pa je tudi žargonsko narečno poimenovanje za žebelje, ki so v seznamu omenjenega koroškega reda označeni kot *1 1/2. Tratti* in *1 1/2. Grossi* – gre za manjše žebelje *tratte* in *grosse*, ki so tehtali po 15 funtov 1000 kosov oziroma poldrugi funt 100 kosov in so jim zato v Kropi rekli tudi *podrujci*.

⁸ Razlaga obeh poimenovanj je iz Gašperšičevega *Vigenjca*, str. 44.

⁹ Te termine potrjujejo tudi nekateri eksponati v kroparskem kovaškem muzeju, npr. tablica z žebli, pritrjenimi na podlago, in s pripadajočimi poimenovanji, ki je nekoč služila kot nekakšen prodajni katalog.

Nekatera druga njim tuja poimenovanja so kroparski žebjarji samo izgovorno prilagodili svojemu narečnemu sistemu (npr. *cesseni* v *čežini*), druga pa so prevedli z ustrezno tvorjenko, npr. *da cavallo* ali *Hufnägel* v *konjak* s skladijsko podstavo »žebelj za konje, tj. za njihovo podkovanje«.

Iz zgodovinskih dokumentov je, kot piše Gašperšič, razvidno, da so v Kropi med stavbnimi/ladijskimi žebli naredili in prodali največ prav *trattov* in *grossov* ter *canallov*, manj pa drugih, ki so navedeni v omenjenem koroškem dokumentu: veliki *ottanta pianetti*, ki so tehtali 80 funtov 1000 kosov, in manjši *gandolini*, ki so tehtali 10 funtov 1000 kosov, itd. Poleg velikih stavbnih pa so izdelovali tudi manjše žeblje, ki imajo v omenjenem dokumentu iz leta 1759 večinoma nemška imena, npr. *Dischler Nägel* in *Schlosser Nägel* ter podkavske žeblje (*Huef-Nägel/Chiodida Cavalo*), med najmanjšimi pa so *Sattler-Nägel*, *Spallier-Nagel* in *Scandolinil Stuckador-Nägel* ter žebli za čevlje (*Schuh-Nägel*), med katerimi so veliko delali predvsem žeblje, ki so tu omenjeni kot *Mausköpfel*, v Kropi pa so jih poslovenili z zloženko *mišjeglavci* – gre za čevljarske žeblje z majhno okroglo glavo.

Žebli za sredozemski trg so bili večinoma *dvokrilni* oziroma so imeli *glavo na dva pera*, glede na način izdelave glave pa so jih kroparski žebjarji imenovali tudi *žebli na dva žlaka*, medtem ko »so žebliem okrogloglavcem pravili *naokol pobiti*«. (Gašperšič 1957: 35.) »Poročilo obrtnega nadzornika dr. Pogačnika o stanju v Kropi in Kamni Gorici oziroma v Železnikih za leto 1884 oziroma 1886 pa pravi, da so v tem času izdelovali v teh krajih le še žeblje *naplosk*, to je okrogle žeblje deset različnih velikosti, nadalje žeblje *na špico* devetih velikosti in velike žeblje *bartnagel* (*canali*).« (Kyovský 1953: 83.)

Iz časa fužinskega železarstva in žebjarstva je tudi rokopisni dokument s konca 19. stoletja (z datumom marec 1888 je dobrih sto let mlajši kot omenjeni koroški red).¹⁰ Gre za račun za različne vrste žeblijev, ki jih je iz Kroke preko železniške postaje v Podnartu dobavil neki Tomaž Šušteršič/Thomas Schusterschitz. V tem nemško pisanem dokumentu so tudi poimenovanja za blago nemška (npr. *Werk-nägel*, *Schieffnägel*, *Rollbahn* in *Hacken-Nägel*), ob teh pa sta kot nekakšno pojasnilo zapisani tudi še dve italijanski poimenovanji: *Rundköpfige Nägel* ali *testa tonda*, za katere se je uveljavilo slovensko poimenovanje *okrogloglavci*, tj. žebli z okroglo glavo (v nasprotju z *dvokrilnimi*), in *Nägel mit gedrückten Kopf* ali *testa stretta*, tj. žebli s stisnjeno/ravno glavo. Za tu omenjene ladijske žeblje (*Schieff-nägel*) se je med žebjarji uveljavila iz nemščine izposojena in glasovno prilagojena beseda *šifnegelj*, za knjižno rabo pa se je vpeljala slovenska tvorjenka, izpeljanka *ladjevci*.

Drugi ohranjeni dokument s konca 19. stoletja je v nemščini natisnjeni cenik kroparskega fužinarja Fortunata Varla (1818–1899). Med različnimi vrstami žeblijev (*Nägel Sorten*) navaja, brez slovenskih prevodov, naslednje: *Gewöhnliche Fliegelköpfige Nägel* (= navadne dvokrilne žeblje), *Runde schmale und spitzköpfige*

¹⁰ Tudi ta je shranjen v Kovaškem muzeju v Kropi.

Nägel (= okrogle tanke žblje s koničasto glavo), *Schiffsnägel* (= ladijske žblje – ladjevce ali *šifnegeljne*), *Schiffsklammern* (= ladijske spojke), *Deutsche, englische und französische Hufnägel* (nemške, angleške in francoske podkovske žblje – *konjake*), *Gewöhnliche Schuhnägel* (= navadne žblje za čevlje), *Stiefeleisen-Nägel* (= žblje za škornje), *Schusterzweck-Nägel* (= čevljarske žblje), *Mauskopf-Schuhnägel* (= čevljarske žblje ali *mišjeglavce*) in *Piffelnägel/Dickköpfige Schuhnägel* (= čevljarske žblje ali *debeloglavce/debelune* ali *pifeljce*).

V drugi polovici 19. stoletja so v Kropi začeli izdelovati t. i. planinčarje, ki so jih sem prinesli iz Švice, izdelovali pa so jih do začetka petdesetih let 20. stoletja, ko so jih v čevljarski industriji izpodrinili gumijasti podplati. V kroparskem muzeju hranijo tudi škatle z vzorčnimi žblji, pritrjenimi na podlago, in rokopisnimi nemškimi poimenovanji posameznih vrst žbljev različnih velikosti iz druge polovice 19. stoletja. Med njimi so omenjeni tudi *Jäger-Nägel* (= žblji za planinske čevlje – *planinčarji*, *žargonsko jegri*) ter *Schindel-Nägel* (= skodelniki), *Flügelköpfige Nägel* (= dvokrilni žblji), *Stiefel-eis-nägel* (= ledniki) (vsi seveda brez slovenskih ustreznic v tem »prodajnem katalogu«).

Še en zanimiv izraz za žblje pa je zapisal Müllner v svoji knjigi v poglavju *Die Nomenclatur bei den Hammerwerken*, kjer so navedena slovenska narečna poimenovanja za različno kovaško orodje, naprave, izdelke idr.: *Avanzonägel, Nägel, welche aus dem von den Schmiede ersparten Eisen erzeugt wurden. Sie gehörten dem Arbeiter. – Von italienischen avanzare, erübrigen.* (Müllner 1909: 320.) Gašperšič kroparski žargonizem *privancani žblji* prav tako izvaja iz italijanskega *avanzo* 'ostanek' in ga pojasnjuje kot 'iz privarčevanega železa izdelani žblji'. Žbljarji so namreč pri delodajalcu najprej kupili železo in ob tednu zanj izgotovili dogovorjeno količino žbljev, pri čemer so lahko del železa privarčevali ali prigoljufali (s tem da so npr. delali lažje žblje, o čemer v *Slavi vojvodine Kranjske* poroča celo Valvasor) in tako del žbljev prodali za lastni zaslužek. (Gašperšič 1956: 47.)

Ker je omenjeno žbljarsko izrazje v Kropi živelo še konec 19. stoletja, je zanimivo primerjati, katere od teh strokovnih izrazov ima v svojem *Slovensko-nemškem slovarju* Maks Pleteršnik. Le beseda *konják* ima v tem slovarju tudi pomen *der Pferdehufnagel*, Tolm.-Štek. (Let.), ostali (npr. *debeloglâvec, debelûn*) pa nimajo izkazanih pomenov, povezanih z žblji.

Začetek 20. stoletja, ko se je v novih gospodarskih in političnih okoliščinah iz žbljarske in fužinarske tradicije preteklih stoletij razvila kroparska industrijska Zadruga, ustanovljena leta 1894 in združujoča večino tukajšnjih železarskih podjetnikov v skupno podjetje za proizvodnjo žbljev in drugih izdelkov iz železa, pomeni tudi premik od tradicionalnega tujejezičnega uradnega poimenovanja žbljev v izvorno slovensko terminologijo tudi na tem področju. Najstarejši Zadružini prodajni katalogi so večinoma/samo v nemščini, npr. katalog iz leta 1912, kjer med različnimi čevljarskimi žblji ponujajo tudi *mišjeglavce* (*Mauserl* ali *Mausköpfige Schuhnägel*) in *zvezdnike* (*Sternnägel*) ter *coklarje* (*Holzschuhnägel*), glede na na-

čin izdelave glave pa *pet-* (*Fünfschlägige oder Piffelnägel – pifeljce*) in *šestudarčne* (*Sechsschlägige*) – v narečju *žeblje na pet* ali *šest žlakov, okrogloglavce* (*Rundköpfige*) in *debeloglavce* (*Dick- oder Doppelköpfige*); prav tako različnih oblik so bili podkovski žblji, poimenovani po deželah, v katere so jih prodajali, npr. *bosnische, türkische Hufnägel, türkische Eishufnägel, dalmatinische Hufnägel*.

Tudi kovaški podjetniki, ki se niso pridružili Zadrugi, ampak so še naprej ostali samostojni, npr. kroparska podjetnica Katarina Šolar, so v svojih katalogih blago ponujali ne le v slovenščini, ampak tudi v nemščini, npr.:

Cenik industrije žbljev – Preisliste der Schmiednägel-Industrie Katarina Šolar – Kropa. Izdelujemo vsakovrstne žblje, kakor: *planinčarje, žblje za športne čevlje, kljuge za zid in cevi, klopnike, brodarske, zobe za brane, žblje za rudarske in rudniške tračnice* itd. – Erzeugung verschiedener Schmiednägel, wie: *Scharnägel, Sportschuhnägel, Mauer- und Rohrhaken, Bankeisen, Schiffnägel, Eggenzähne, normale und Grubenschienennägel* usw.

V katalogu nato ponuja različne vrste ročnokovanih žbljev, vsi pa so v slovenščini poimenovani opisno, in sicer glede na namen (rabljena je besedna zveza *žebelj za*) ali glede na obliko (rabljena je besedna zveza *žebelj z*): *žblji za planince – Bergsteiger* (nima pa zapisanega izraza *planinčar*, niti žargonizma *jegar*), *žblji za podplate s petimi udarci – Sohlnägel fünfschlagig* (*petudarčni žblji* so bili čevljarski žblji z glavo s petimi ploskvami, kroparsko se jim je reklo tudi *žblji na pet žlakov*), *žblji za obroče za sode – Fassreifnägel* (imenovani tudi *okovniki* ali *lafetniki*¹¹), *žblji za pilote – Pilotenschuhnägel* (imenovani tudi *tramovci*), *bosanski in turški žblji za podkovanje – bosnische und türkische Hufnägel* (kroparski in kamnogoriški kovači so si zanje izmislili izvirno poimenovanje *kamelarji*, ker so bili namenjeni orientalskemu trgu) ter *kovani žblji z okroglo glavo – Scharnägel mit rundem Kopf* (imenovani tudi *okrogloglavci*) in *brodarski žblji – Schiffnägel*.

Podoben samostojni kovaški podjetnik je bil od leta 1870 tudi Kamnogoričan Jožef/Josef Svetina, ki je v svojem prodajnem katalogu, tiskanem sicer v nemščini, še vedno ponujal tudi t. i. levantinski sortiment, tj. dvokrilne žblje (*zweischlägige oder flügelköpfige gewöhnliche Nägel*) različnih velikosti za sredozemski trg, ki ob nemških imenih za (predvsem) stavbne žblje (npr. *Hellernägel, Bodennägel, Lattennägel*) še vedno ohranjajo tudi italijanska imena, poleg *grossov, trattov, canallov, gandolinov* itd. so tu npr. še *1 1/2 Mille, 3 Mille in 18 Mille*, ki so jim kovači rekli tudi *tisočarji* ali *tavžentarji*, ker so jih merili s težo za tisoč kosov.

Tako Zadruga kot nekateri samostojni podjetniki v Kropi in Kamni Gorici so v drugi polovici 19. stoletja začeli množično izdelovati *Schienennägelltračnike* in *Schwellen-Markiernägellnumeratorje*,¹² za katere sta se v žargonu tukajšnjih kova-

¹¹ Gašperšič (1956: 49) meni, da imajo *lafetniki* ime iz vojske, a »so rabili tudi kot splošni okovniki n. pr. za pribijanje obročev na sode za pivo.« SSKJ izraz *lafeta* pojasnjuje kot »spodnji del, podstavek artilerijskega orožja«.

¹² Inventarna knjiga Kovaškega muzeja v Kropi jih imenuje *numernik*, torej z izpeljanko s pripono *-nik* namesto žargonske različice *numerica* s pripono *-ica* ali knjižne *numerator* s pripono *-ator*.

čev uveljavila izraza *kladivce* (*kláduc*) zaradi značilne oblike žeblja in *numarica* (*númarca*) zaradi številke, ki je na žebljevi glavi označevala letnico vgradnje železniških pragov. Posebno obliko tračnikov so zaradi značilne oblike glave v žargonu imenovali tudi *pes*.

Že leta 1872 pa je fužinico v bližnji Lipnici odkupil Franc Pirc in jo s sinovi predelal v obrat za vlečenje žice in izdelavo *žičnikov*, tj. žebļjev, izdelanih iz valjane in vlečene žice,¹³ ki so jih v Evropi izdelovali že od sredine 19. stoletja in so zaradi cenejše oziroma »enostavne izdelave in mnogovrstnosti uporabe [...] kmalu izpodrinili ročno izdelane žebļje.« (Florjančič 2004: 94.) Kot eden prvih proizvajalcev žičnikov pri nas¹⁴ se je moral spoprijeti tudi z ustrežno slovensko terminologijo. Ob izpeljanki *žičnik*, ki je ustrezen prevod nemške zloženke *Drahtnagel*, je tako v njegovem prodajnem katalogu iz leta 1922 mogoče najti tudi enobesedne tvorjene lekseme/izpeljanke, ki označujejo posamezne vrste teh žebļjev glede na njihov namen, npr. *kolarniki*, *štukaturniki*, *ščetarji* in *tapetniki*, ter večbesedne lekseme, npr. *londonske žbice* in *dvokoničasti žičniki z levim pridevniškim določilom* ter *žbice za čevlje*, *žičniki s 1/2 okroglimi glavami*, *žičniki z lečnatimi glavami*, *žičniki z vdrto glavo z desnim samostalniškim določilom* in predlogom *za* ali *z*, ki označujeta namen žebļja ali izgled njegove glave. Zanimivi so tudi večbesedni leksemi s pridevniškim določilom desno od jedra besedne zveze, ki žebļje poimenujejo glede na barvo, npr. *žičniki modri ali črni*, *žičniki črno lakirani* (vse brez dodanega nemškega prevoda). Poleg teh pa so v ceniku navedeni tudi drugi večbesedni leksemi, npr. *žičniki za strešno lepenko* in *krovniki*, ki jih prevaja kot *Dachpapp* in *Schieferstifte*, *kotniki z zarezo* – *Scheinhakenstifte* in *povezniki s polokroglimi glavami* – *Rahm- und Schlosstifte*. Nemški termin se mu je zdelo potrebno dodati tudi k slovenskemu izrazu *brezglavniki* – *Bandstifte*, medtem ko je poimenovanje *Krepinstifte* celo brez dodanega slovenskega prevoda, a s pojasniloma *mala glavica* in *beli*. Termin *žičnik* 'žebelj, industrijsko izdelan iz valjane in vlečene žice' se je kasneje uveljavil predvsem kot trgovski termin, medtem ko se v praktičnosporazumevalni zvrsti gorenjskega narečja tudi za strojno izdelane žebļje rabi le nadpomenka *žebelj*.

Zapisnik ene od združenih sej iz leta 1926, na kateri so ugotavljali donosnost žebļjarske proizvodnje, pa v nasprotju z dokumenti, ki so namenjeni uradno nemško govoreči ciljni publiki – potencialnim kupcem na tujem trgu, navaja samo slovenska uradna poimenovanja žebļjev, med njimi: *planinčarje*, *tračnike*, *navadne ladjevce* (z dodanim terminološkim pojasnilom *Grossi*), *tisočnjake*, *podobnike*, *zidne kljuge* in *klopnike*. Ta poimenovanja podkrepljujejo ugotovitev, da je v tem času ob narečni žargonski leksiki vendarle bila gojena tudi slovenska knjižna leksika.

Ko je Rudolf Andrejka leta 1925 izdal knjižico *Kropa in Kamna Gorica*, je v njej zapisal tudi stara domača imena žebļjev, »da bi jih rešil pozabe« in tako ohranil tudi nekaj nekdanjega narečnega terminološkega bogastva:

¹³ Tudi tega izraza Pleteršnik v svojem slovarju še nima.

¹⁴ »Že od leta 1870 so jih izdelovali v Kamniku in Ljubljani, od leta 1890 na Jesenicah [...]« (Florjančič 2004: 94).

Izdelovali so se vriskarji, romarji, šmoli, cigani, žokarji, konjaki, volarji, kame-larji, podrujci, debeluni, šorfarji, cokljarji, udarjenci, toparji, podkovčarji, kaputárji, čezini, bartnoli, kotordeži. Kakor vidimo, zelo mešana družba slovenskega, nem-škega in italijanskega izvora – prava slika železarstva in žeblljarstva na Kranjskem in njegovih predstavnikov. Od teh se danes še kujejo z roko konjaki (podkovski žebllji); toparji ali romarji (romarice), žebllji za čevlje; kamelarji, podkovski žebllji za mule (za Bosno in južno Srbijo), debeluni, coklarji, udarjenci in šorfarji. Razen tega se izdelujejo v ročnem delu v novejšem času tako zvani planinčarji (enokrilni in dvokrilni) za planinske čevlje [...]. (Andrejka 1925: 18–19.)

Še konec 20. stoletja živa narečna poimenovanja žeblljev pa je s pomočjo prav zadnjih nekdanjih kroparskih žeblljarjev na prelomu tisočletja zapisala avtorica tega članka in jih objavila v knjižici *Govorica jih izdaja*. Ugotovila je, kar velja za vse izginjajoče stroke, da skupaj z dejavnostjo izginja tudi njeno narečno/žargonsko strokovno izrazje. Od 127 vrst žeblljev, ki jih je v svojem delu omenil A. Müllner, je uspela ob nadpomenki *žebelj* zapisati samo še 22 narečnih poimenovanj: *coklar*, *jegar*, *kamelar*, *kladivcelkladuc*, *konjak*, *maverhakil*, *numarica*, *pes*, *pifelj*, *plani-ničar*, *šifnegelj*, *tramovec*, *zvezdnik*, *žičnik* in *ta pozecani* ter večbesedna poime-novanja *čevljarski žebelj*, *mašinski žebelj*, *podkovski žebelj*, *šuštarski žebelj* in *privancan žebelj* ter *žebelj na dva pera* in *žebelj na pet žlakov* (Škofic 2001: 43–45). SSKJ pa za današnji knjižni jezik ob nadpomenkah *žebelj*, *cvek* in *čavelj* kot posebne vrste žeblljev navaja še: *kvedrovec* (obrt. ‘žebelj za podkovanje kvedrov’), *nasekanec* (nekdaj ‘večji žebelj za okovanje cokel’), *podkovnik* (vet. ‘podkovski žebelj’), *sekanec* (nekdaj ‘večji žebelj za okovanje navadno cokel // žebelj brez glavnice za pritrjevanje napetnikov’), *štukaturnik* (‘žebelj v obliki kavlja za pritrje-vanje štukatur’), *trikun* (obrt. ‘žebelj za okovanje zlasti planinskih čevlljev’), *žičnik* (‘žebelj iz žice, navadno brez glave’).

3 Motivacija in način poimenovanja žeblljev v kroparskih virih

Kroparska žeblljarska terminologija oziroma poimenovanja različnih vrst žeblljev so bila, kot je mogoče sklepati iz različnih zgodovinskih dokumentov in ohranjenih narečnih poimenovanj, dvojna – uradna in žargonska. Uradna poimenovanja so bila odvisna predvsem od trga, ki je bil več stoletij usmerjen v Sredozemlje in so bila zato tudi poimenovanja žeblljev večinoma italijanska. Uradni jezik prodajnih »kata-logov« in cenikov v 19. stoletju je bila nemščina, zato so tudi poimenovanja v njih (ob italijanskih) večinoma nemška. V začetku 20. stoletja so se ob nemških poime-novanjih v cenikih začela pojavljati tudi slovenska (ta celo na prvem mestu), po prvi svetovni vojni, v času Jugoslavije, pa so se ob slovenskih pojavila še srbska oziroma hrvaška poimenovanja. Sredi 20. stoletja, ko se je kroparska Zadruga usmerila na nova tuja tržišča, so bili prodajni katalogi in v njih zapisana poimenovanja različnih vrst žeblljev iz slovenskega prevedeni še v druge tuje jezike.

Tujejezična poimenovanja so kroparski žebjarji pogosto prevzemali v svoj govor in jih seveda prilagodili narečnemu izgovoru (npr. *jegar*, *šifnegelj*, *čežini*), pogosta so tudi poimenovanja s prevzetim korenem in slovensko pripono (npr. *pifeljc*, *numarica*). Nekatera slovenska poimenovanja so kalki, tj. dobesedni prevodi (*po tri*, *po štiri*, *po sedemdeset* ipd., med zanimivejše tovrstne kalke bi lahko uvrstili poskus, prevesti nemško poimenovanje *siebenbürgische Nägel* v *sedemmeščanski*¹⁵), druga poimenovanja so bolj izvorna in so lahko netvorjene besede (npr. *žebelj*, *pes*) ali tvorjenke. Te so večinoma izpeljanke z domačo ali prevzeto besedotvorno podstavo s priponami *-ar* (*planinčar*, *kamelar*, *coklar*, *tisočar*, *vriskar*, *romar*, *volar*, *topar*, *podkovčar*), (*-ev/-ov-*)-*ec* (*ladjevec*, *tramovec*, *udarjenec*), *-ak* (*konjak*), *-ce* (*kladivce*), tudi *-c* (*pifeljc*), *-un* (*debelun*), *-ež* (*kotordež*) in *-ica* (*numarica*). V knjižnem jeziku z začetka 20. stoletja je bila najproduktivnejša skupina izpeljank s pripono *-nik* (*lednik*, *skodelnik*, *tračnik*, *podobnik*, *klopnik*, *zvezdnik*, *okovnik*, *lafetnik*, *tapetnik*, *brezglavnik*). Pogoste so tudi zloženske, npr. *podruec*, *pasjeglavec*, *mišjeglavec*, *okrogloglavec*, *debeloglavec*, in večbesedna opisna poimenovanja, npr. *dvokrilni žebelj*, *žebelj z glavo na dva pera*, *žebelj na dva žlaka*, *žebli za podplate s petimi udarci*, *naokol pobiti žebelj*, *žebelj na špico*, *povezniki s polokroglimi glavami*, *bosanski in turški žebli za podkovanje*.

Izvirna slovenska poimenovanja so navadno motivirana z obliko žebljeve glave (*pes*, *zvezdnik*, *numarica*, *okrogloglavec*) – pogosta so večbesedna opisna poimenovanja, ki vsebujejo tudi informacijo o načinu izdelave žeblja oziroma njegove glave (*dvokrilni planinčar*, *žebelj na špico*, *naokoli pobiti žebelj*, *žebelj na šest žlakov*), z merami žeblja (*debelun*) ali njegovo težo (*tisočar*, *podruec*, *po 3*), z namembnostjo (*okovnik*, *ladjevec*, *lednik*, *coklar*, *podkovčar*), ki je lahko izražena tudi metaforično (*kamelar*) – najpogostejša pa so tu večbesedna poimenovanja s predlogom *za* (*žebelj za planince*).

4 Slovarček poimenovanj za žeblje v kroparskih zgodovinskih virih

V nadaljevanju so poimenovanja različnih vrst žebeljev, ki so izpisana iz različnih zgodovinskih virov in strokovne literature o kroparskem žebjarstvu, prikazana v obliki geselskih člankov, kjer onaglašenu¹⁶ izrazu v imenovalniku sledi druga slovarska oblika (prevzeta poimenovanja imajo predvideno drugo slovarsko obliko označeno z znakom *) in besednovrstna oznaka (oziroma oznaka za spol in število samostalnika) ter razlaga pomena, če ga je iz virov mogoče določiti¹⁷ (sicer poimenovanje ni pomensko razloženo). Večbesedna poimenovanja so uvrščena kot podgesla k jedrnemu samostalniku. Slovarček obsega 89 gesel, od katerih je ena tretjina večbesednih podgesel:

¹⁵ Gre za rokopisni zapis poimenovanja ob žigu žeblja, ki ga hranijo v Kovaškem muzeju v Kropi.

¹⁶ Določitev samo jakostnega naglasa temelji na poznavanju naglasnega sistema v sodobnem kroparskem govoru in slovenskem knjižnem jeziku.

¹⁷ Štirinajstim izrazom zaradi pomanjkanja podatkov pomena ni več mogoče določiti.

brezglávník -a m *žebelj brez glave*
canálli (*-ov) m mn. *žebli tratti, ki so tehtali 10 funtov 1000 kosov*
cigàn -ána m
cóklar -ja m *žebelj za okovanje cokol*
čežíni (*-ov) m mn.
debeloglávec -vca m *čevljarski žebelj z zadebeljeno glavo; debelun; pifelj*
debelún -a m *čevljarski žebelj z zadebeljeno glavo; debeloglavec; pifelj*
gróssi (*-ov) m mn. *krajši, debeli dvokrilni žebli za trd les*
jégar -gra m *žebelj za okovanje planinskih čevljev; planinčar*
kamélar -ja m *podkovski žebelj za orientalski trg*
kaputár -ja m
kládivce -a m *žebelj za železniške tračnice z glavo v obliki kladivca*
klópnik -a m *žebelj za klopi*
kolárnik -a m *žebelj za kolesa*
konják -áka m *podkovski žebelj za konje*
kotórdež -a m
króvník -a m *žebelj za pribijanje strešne kritine*
ládjevec -vca m *ladijski žebelj, tj. žebelj za gradnjo ladij; šifnegelj*
lafétnik -a m *žebelj za pribijanje obročev za sode; okovnik*
lédnik -a m *žebelj za okovanje škornjev, za hojo po ledu*
mišjeglávec -vca m *žebelj za čevlje z majhno okroglo glavo*
númarica -e ž *žebelj za označevanje železniških pragov s številko letnice vgradnje*
okóvník -a m *žebelj za okovanje sodov; lafetnik*
okrogloglávec -vca m *žebelj z okroglo glavo*
pès psà m *žebelj za železniške tračnice z glavo, podobno pasji*
pífeljc -a m *čevljarski žebelj z zadebeljeno glavo; debeloglavec; debelun*
planínčar -ja m *žebelj za okovanje planinskih čevljev; jegar*
 ênokrílíni planínčar *žebelj za okovanje planinskih čevljev z enim krilom glave*
 dvókrílíni planínčar *žebelj za okovanje planinskih čevljev z dvema kriloma glave*
po pét (l) m mn. *žebli grossi, ki so tehtali 50 funtov 1000 kosov*
po sédemdeset (l) m mn. *žebli grossi, ki so tehtali 70 funtov 1000 kosov*
po štíri (l) m mn. *žebli grossi, ki so tehtali 40 funtov 1000 kosov*
po trí (l) m mn. *žebli grossi, ki so tehtali 30 funtov 1000 kosov*
podkóvčar -ja m *podkovski žebelj*
podóbnik -a m *žebelj za pritrjevanje slik na steno*
podrújci -ev m mn. *manjši žebli tratti in grossi, ki so tehtali po 15 funtov 1000 kosov oziroma poldrugi funt 100 kosov*
povéznik -a m
 povéznik s pólokróglo glávo
rómar -ja m
rómarica -e ž

skódelnik -a m *stavbni žebelj za pritrjevanje skodel*
ščétar -ja m
šéstudárčni -ega m *žebelj z glavo, oblikovano s šestimi udarci*
šífnégelj -na m *ladijski žebelj; ladjevec*
šmól -a m
šórfar -ja m
štukatúrník -a m *žebelj za pritrjevanje štukatur*
tapétník -a m *žebelj za pritrjevanje tapet*
távžentarji -ev m mn. *žebli, ki so jih merili s težo za tisoč kosov; tisočarji; tisočnjaki*
tisočarji -ev m mn. *žebli, ki so jih merili s težo za tisoč kosov; tavžentarji; tisočnjaki*
tisočnjáki -ov m mn. *žebli, ki so jih merili s težo za tisoč kosov; tavžentarji; tisočarji*
tôpar -ja m
trámovec -vca m *tesarski žebelj za pritrjevanje tramov*
tráčník -a m *žebelj za pritrjevanje železniških tračnic*
tráttí (*-ov) m mn. *dolgi, tanki dvokrilni žebli za mehek les*
udárjenec -nca m
volár -ja m
vrískar -ja m
zvézdník -a m *žebelj z glavo v obliki zvezde*
žebèlj žebljà m *tanek, navadno valjast predmet za pritrjevanje, ki je na enem koncu glavičasto razširjen*
dvókrílñi žebèlj *žebelj z glavo iz dveh kril, oblikovano z dvema udarcema*
bosánski žebèlj za podkovánje *podkovski žebelj za bosanski trg*
túrski žebèlj za podkovánje *podkovski žebelj za turški trg*
brodárski žebèlj *ladjevec*
žebèlj z okroglo glávo *okrogloglavec*
naokóli pobítí žebèlj *žebelj z okroglo glavo; okrogloglavec*
pétudárčni žebèlj *žebelj z glavo, oblikovano s petimi udarci*
priváncan žebèlj *iz privarčevanega železa izdelan žebelj*
žebèlj na dvá žláka *žebelj z glavo, oblikovano z dvema udarcema*
žebèlj na špíco *žebelj s koničasto glavo*
žebèlj z glávo na dvá pèra *žebelj z glavo, oblikovano z dvema udarcema*
žebèlj na pét žlákov *žebelj z glavo, oblikovano s petimi udarci*
žebèlj na šest žlákov *žebelj z glavo, oblikovano s šestimi udarci*
žebèlj za rudárske čévlje
žebèlj za špórtne čévlje
žebèlj za obróče za sóde
žebèlj za pilóte
žebèlj za planínce
žebèlj za podpláte s pétimi udárci
žbícá -e ž *žebliček za podkovanje čevljev*
lónðonská žbícá

žbica za čévlje

žičnik -a m žebelj, industrijsko izdelan iz valjane in vlečene žice

žičnik s pólokrógló glávo

žičnik z léčnato glávo

žičnik z vdřto glávo

žičnik za stréšno lepénko

žókar -ja m

5 Sklep

Čeprav se je žebljarska terminologija v kroparskem govoru razvijala pod močnim vplivom stičnih jezikov, predvsem nemškega in italijanskega, je v izrazju, zbranim iz različnih zgodovinskih dokumentov, vendarle mogoče opazovati tudi veliko tvornost domačih narečnih/žargonskih in v zadnjem stoletju tudi knjižnoslovenskih poimenovanj. Podobno kot v terminologiji drugih strok, je tudi v kroparski žebljarski terminologiji najpogostejši besedotvorni način izpeljava iz domačih ali prevzetih besedotvornih podstav, pogoste pa so tudi zloženske ter večbesedna opisna poimenovanja. Če so bila v preteklih stoletjih ob uradnih tujih poimenovanjih pogosta predvsem prevzeta in narečnemu izgovoru prilagojena žargonska poimenovanja in kalki ter izvirnoslovenska opisna poimenovanja, je v začetku 20. stoletja, ko je v spremenjenih družbeno-zgodovinskih in gospodarskih okoliščinah proizvodnja žebeljev v Kropi vendarle še pomenila pomemben vir zaslužka, mogoče opazovati izrazito skrb za oblikovanje slovenske knjižne (enobesedne) terminologije, ki pa se je še vedno močno naslanjala tako na tuje predloge kot na domače narečno izročilo. Z izginjanjem dejavnosti in zadnjih žebjarjev pa iz aktivnega (in vedno bolj tudi pasivnega) besednega zaklada Kroparjev izginja tudi žebljarska terminologija.

Viri

Arhiv Kovaškega muzeja v Kropi (ceniki, katalogi idr. dokumenti kroparske žebljarske zadruge in zasebnih kovaških podjetnikov).

Inventarna knjiga in fototeka Kovaškega muzeja v Kropi.

Stalna razstava o kroparskem žebjarstvu v Kovaškem muzeju v Kropi.

Literatura

ANDREJKA, Rudolf, 1924: *Kropa in Kamna Gorica. Krajepisno-zgodovinski poizkus*. Ljubljana: V samozaložbi.

FLORJANČIČ, Saša, 2004: Proizvodni program in prodaja izdelkov industrijske zadruge v Kropi. *Vigenjc. Glasilo Kovaškega muzeja v Kropi. 20. stoletje. Industrijska zadruga*. Ur. S. Florjančič. Kropa: Muzeji radovljiške občine. 87–99.

GAŠPERŠIČ, Jože, 1956: *Vigenjc*. Ljubljana: Tehniški muzej Slovenije (Vodniki tehniškega muzeja Slovenije 7).

- GAŠPERŠIČ, Jože, 1957: Loški žebliji in žeblijarji. *Loški razgledi* 4. Škofja Loka: Muzejsko društvo v Škofji Loki.
- GAŠPERŠIČ, Jože, 1960: O nekdanjem žeblijarstvu na bivšem Kranjskem. *Kronika. Časopis za slovensko krajevno zgodovino* 8/1. Ljubljana: Zgodovinsko društvo za Slovenijo, sekcija za lokalno zgodovino. 9–20.
- GAŠPERŠIČ, Jože, 1960: Ferdinandejski rudarski red za fužine pod Jelovico. *Kronika. Časopis za slovensko krajevno zgodovino* 8/3. Ljubljana: Zgodovinsko društvo za Slovenijo, sekcija za lokalno zgodovino. 149–158.
- GAŠPERŠIČ, Jože, 1963: Iz vigenjca in fužine v tovarno. *Kronika. Časopis za slovensko krajevno zgodovino* 3. Ljubljana: Zgodovinsko društvo za Slovenijo, sekcija za lokalno zgodovino. 148–166.
- KUNEJ, Damjan, 2004: Bibliografija Krope in Kamne Gorice. *Vigenjc. Glasilo Kovaškega muzeja v Kropi. 20. stoletje. Industrijska zadruga*. Ur. S. Florjančič. Kropa: Muzeji radovljiške občine. 123–152.
- KYOVSKÝ, Rudi, 1953: Socialne razmere našega delavstva v Kropi, Kamni Gorici in Železnikih proti koncu 20. stoletja. *Kronika. Časopis za slovensko krajevno zgodovino* 2. Ljubljana: Zgodovinsko društvo za Slovenijo, sekcija za lokalno zgodovino. 81–89.
- MÜLLNER, Alfons, 1909: *Geschichte des Eisens in Krein, Görz und Istrien*. Wien–Leipzig: Verlag von Halm und Goldmann.
- PLETERŠNIK, Maks, 1894–1895: *Slovensko-nemški slovar*. Ljubljana: Knezoškofijstvo.
- Slovar slovenskega knjižnega jezika* 1–5, 1980–1991. Ljubljana: DZS.
- ŠKOFIC, Jožica, 1998: Vigenjško besedje v kroparskem govoru. *Slovensko naravoslovno-tehnično izrazje*. Ur. M. Humar. Ljubljana: Založba ZRC. 217–229.
- ŠKOFIC, Jožica, 2003: Žebelj v slovenskih narečjih. *Riječ. Časopis za filologiju* 9/2. Rijeka: Hrvatsko filološko društvo. 39–66.
- ŠMITEK, Janez, 1980: *Kovaški muzej v Kropi*. Ljubljana: Zavod SR Slovenije za spomeniško varstvo (Kulturni in naravni spomeniki Slovenije 68).